

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت‌های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده 1: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده 2: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی است که در سال 1388 در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر مهدی پورطاهری، مشاوره جناب آقای دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری از آن دفاع شده است.»

ماده 3: به منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده 4: در صورت عدم رعایت ماده 3، 50% بهای شمارگان چاپ شده رابه عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده 5: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده 4 را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده 6: اینجانب حسین طالبی دانشجوی رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی: حسین طالبی

تاریخ و امضا: 1388/3/27

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای حسین طالبی

تحت عنوان:

الگوی بهینه کاهش فقر روستایی با تاکید بر بنیان های جغرافیایی

نمونه موردی: بخش خلجستان استان قم

را از نظر شکل (فرم) و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای دریافت درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

ردیف	اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
1	استاد راهنما	دکتر مهدی پور طلهری	استادیار	
2	استاد مشاور	دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری	دانشیار	
3	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر محمد شریفی کیا	استادیار	
4	استاد ناظر	دکتر محمد شریفی کیا	استادیار	
5	استاد ناظر	دکتر سید علی بدری	استادیار	

تشکر و قدرانی:

سپاس بیکران خداوند یکتا را که به ما هستی بخشید و به ما دانش عطا نمود که بتوانیم در راه رضای او و با تفکر و تقهل زندگی خود را ادامه دهیم. هر چه داریم از آن اوست و مقدرات کریمانه او راه و روش حیات ما را ترسیم می کند .

بر خود فرض می دانم تا کمال تواضع و قدردانی خود را نسبت به استاد ارجمندم آقای دکتر مهدی پورطاهری که به عنوان استاد راهنما بارها مرا مدیون محبتهای خویش ساخته و دلسوزانه به رفع کاستیهای نگاشته هایم پرداختند ابراز دارم. از استاد ارجمندم آقای دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری که مشاورت این پایان نامه را بر عهده داشتند کمال تشکر دارم.

همچنین از خانم والافر کارشناس محترم گروه جغرافیا دانشگاه تربیت مدرس و دوستان گرامیم آقایان حسین محمدی ، علی شهبازی، عبدالله صفری مرکیه ناصر باقری و عرفان عبدی کمال قدرانی را دارم. در پایان از تمامی کسانی که به نحوی در انجام این کار مرا یاری رسانیده اند تشکر می نمایم .

دانشکده علوم انسانی

گروه جغرافیا

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

الگوی بهینه کاهش فقر روستایی با تأکید بر بنیان های جغرافیایی

(مطالعه موردی: بخش خلجستان شهرستان قم)

حسین طالبی

استاد راهنما:

دکتر مهدی پورطاهری

استاد مشاور:

دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری

خرداد ۱۳۸۸

چکیده

یکی از شاخص‌های مهم توسعه پایدار روستایی مبحث فقر است. مبارزه با فقر لازمه دستیابی به توسعه می‌باشد. در ایران پس از انقلاب با وجود همه تلاش‌ها، همچنان فقر در روستاها باقی است و برنامه‌های مبارزه با فقر نتوانسته‌اند ریشه‌های اصلی فقر را شناسایی کنند. این تحقیق در پی دستیابی به برخی ریشه‌های اقتصادی و اجتماعی فقر روستایی است. فقر خانوارهای نمونه توسط شاخص فقر مصرف کالری سنجیده شد. برای جمع‌آوری اطلاعات لازم برای تحقیق ۲۶۵ خانوار از ۱۷ روستا به عنوان نمونه از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. تحلیل روابط توسط نرم افزار SPSS انجام گردید و آزمون‌های به کار گرفته شده شامل آزمون همبستگی پیرسون و کای دو می‌شود. برای تهیه نقشه‌ها نیز از نرم افزار Arc GIS بهره گرفته شد. می‌توان این گونه گفت که عوامل اقتصادی در مقایسه با عوامل اجتماعی نقش بیشتری در شکل‌گیری فقر در منطقه مورد مطالعه دارند. مجموعه عوامل اقتصادی استفاده شده در تحلیل روابط، ۵۴٫۵ درصد تغییرات شاخص فقر را توجیه می‌کنند و مجموعه عوامل اجتماعی نیز در مجموع ۱۴٫۵ درصد تغییرات شاخص فقر را توجیه می‌نمایند. به نظر می‌رسد که در تدوین برنامه‌های مبارزه با فقر روستایی در منطقه مورد مطالعه، بایستی مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و اجتماعی در نظر گرفته شود.

واژگان کلیدی: فقر روستایی، شاخص فقر، الگوی بهینه، بنیان‌های جغرافیایی، بخش خلیجستان شهرستان قم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول کلیات تحقیق
۳	۱-۱- بیان مسئله.....
۵	۲-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۶	۳-۱- سئوالات تحقیق.....
۶	۴-۱- فرضیات تحقیق.....
۶	۵-۱- اهداف تحقیق.....
۷	۶-۱- جنبه جدید بودن و نوآوری.....
۷	۷-۱- مدل مفهومی تحقیق.....
۸	۸-۱- واژه شناسی تحقیق.....
۹	۹-۱- محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق.....
	فصل دوم مبانی نظری
۱۱	۱-۲- توسعه.....
۱۵	۲-۲- توسعه پایدار.....
۱۶	۱-۲-۲- بنیان فلسفی توسعه پایدار، تفکر سیستمی.....
۱۹	۲-۲-۲- اصول نظریه سیستمی.....
۱۹	۳-۲-۲- شاخص‌های توسعه پایدار.....
۲۰	۴-۲-۲- ابعاد و مولفه‌های توسعه پایدار.....
۲۱	۱-۴-۲-۲- مولفه‌های اقتصادی توسعه پایدار.....
۲۱	۲-۴-۲-۲- مولفه‌های اجتماعی توسعه پایدار.....
۲۲	۳-۴-۲-۲- مولفه‌های زیست‌محیطی توسعه پایدار.....
۲۳	۳-۲- توسعه روستایی.....
۲۴	۱-۳-۲- جنبه‌های مشترک توسعه روستایی.....
۲۵	۲-۳-۲- اهداف توسعه روستایی.....
۲۶	۴-۲- اقتصاد روستایی.....
۲۷	۵-۲- تعریف و مفهوم فقر.....
۳۰	۶-۲- رویکردهای اساسی به فقر.....
۳۰	۱-۶-۲- رویکرد فقر درآمدی.....
۳۰	۲-۶-۲- رویکرد قابلیت‌تی.....
۳۲	۳-۶-۲- رویکرد طرد اجتماعی.....
۳۴	۷-۲- انواع فقر و تعریف آنها.....

۳۴	.....۱-۷-۲- فقر نسبی
۳۵	.....۲-۷-۲- فقر مطلق
۳۸	.....۸-۲- علل فقر
۳۸	.....۱-۸-۲- دیدگاه اقتصادی
۳۸	.....۲-۸-۲- عوامل اجتماعی
۴۲	.....۳-۸-۲- دیدگاه اکولوژیکی
۴۶	.....۹-۲- پیامدها و اثرات فقر و نابرابری روستایی
۴۸	.....۱۰-۲- روش‌های کاهش فقر
۵۲	.....۱-۱۰-۲- استراتژی تأمین مالی خرد
۵۳	.....۱-۱۰-۲- دیدگاه بازارگرا
۵۳	.....۲-۱۰-۲- دیدگاه دولت‌گرا
۵۴	.....۳-۱۰-۲- دیدگاه جامعه‌گرا
۵۵	.....۲-۱۰-۲- سیاست‌های متعارف کاهش فقر
۵۷	.....۳-۱۰-۲- استراتژی حکمروایی خوب
۵۷	.....۱-۳-۱۰-۲- مفهوم حکمروایی خوب
۶۱	.....۲-۳-۱۰-۲- تأثیر حکمروایی بر فقر
۶۲	.....۳-۳-۱۰-۲- تأثیر حاکمیت قانون بر فقر
۶۳	.....۴-۱۰-۲- توانمندسازی
۶۵	.....۱۱-۲- کلیات سنجش فقر
۶۹	.....۱۲-۲- خط فقر و اندازه‌گیری آن
۷۲	.....۱۳-۲- شاخص‌های فقر
۷۲	.....۱-۱۳-۲- شاخص فقر آمارتیاسن
۷۳	.....۲-۱۳-۲- شاخص FGT
۷۵	.....۱۴-۲- فقر مطلق و اندازه‌گیری آن
۷۷	.....۱۵-۲- شاخص‌های ترکیبی فقر
۷۸	.....۱-۱۵-۲- شاخص فقر انسانی
۷۹	.....۲-۱۵-۲- شاخص رنج انسانی
۷۹	.....۳-۱۵-۲- شاخص فیزیکی کیفیت زندگی
۷۹	.....۴-۱۵-۲- شاخص توسعه انسانی
۷۹	.....۱۶-۲- شاخص‌های نابرابری
۷۹	.....۱-۱۶-۲- ضریب جینی
۸۰	.....۲-۱۶-۲- شاخص تایل
۸۰	.....۳-۱۶-۲- شاخص آتکینسون
۸۱	.....۱۷-۲- روند اندازه‌گیری فقر روستایی در ایران
۸۵	.....۱۸-۲- مبارزه با فقر در ایران
۸۷	.....۱۹-۲- تجربیات جهانی مبارزه با فقر

۸۷	..... ۲-۱۹-۱- تجربه کشورهای افریقای
۸۹	..... ۲-۱۹-۲- تجربه امریکای لاتین
۹۱	..... ۲-۱۹-۳- تجربه آسیا
۹۱	..... ۲-۱۹-۳-۱- هند
۹۲	..... ۲-۱۹-۳-۲- مالزی
۹۴	..... ۲-۱۹-۳-۳- کره جنوبی
۹۵	..... ۲-۱۹-۳-۴- چین
۹۷	..... ۲-۱۹-۴- جمع‌بندی تجربیات
۹۹	..... ۲-۲۰- جمع‌بندی چارچوب نظری الگو

فصل سوم روش شناسی تحقیق

۱۰۷	..... ۳-۱- روش تحقیق
۱۰۷	..... ۳-۱-۱- روش پیمایش
۱۰۷	..... ۳-۱-۲- روش اکتشافی، توصیفی - تحلیلی
۱۰۷	..... ۳-۱-۳- جامعه آماری
۱۰۷	..... ۳-۱-۴- روش نمونه گیری
۱۰۸	..... ۳-۱-۵- تعداد نمونه‌های گرفته شده از هر روستا
۱۰۸	..... ۳-۱-۶- موقعیت توپوگرافیک نمونه‌ها
۱۰۹	..... ۳-۱-۷- مواد و روش انجام تحقیق
۱۰۹	..... ۳-۱-۸- روش جمع آوری اطلاعات
۱۰۹	..... ۳-۱-۹- نحوه تنظیم پرسشنامه
۱۱۰	..... ۳-۲- تدوین شاخص‌ها
۱۱۰	..... ۳-۲-۱- شاخص فقر
۱۱۰	..... ۳-۲-۲- شاخص مشارکت
۱۱۰	..... ۳-۲-۳- شاخص احساس محرومیت
۱۱۱	..... ۳-۳- متغیرهای تحقیق
۱۱۱	..... ۳-۳-۱- متغیرهای اقتصادی
۱۱۲	..... ۳-۳-۲- متغیرهای اجتماعی
۱۱۲	..... ۳-۴- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۱۳	..... ۳-۵- معرفی منطقه
۱۱۴	..... ۳-۵-۱- وضعیت طبیعی استان
۱۱۴	..... ۳-۵-۱-۱- ارتفاعات استان
۱۱۵	..... ۳-۵-۱-۲- منابع آب
۱۱۵	..... ۳-۵-۱-۳- توده‌های هوا و سیستم‌های هواشناسی
۱۱۶	..... ۳-۵-۱-۴- پوشش گیاهی
۱۱۶	..... ۳-۵-۲- کشاورزی

فصل چهارم یافته‌های توصیفی، آزمون فرضیات، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱۲۰	..... ۴-۱- یافته‌های توصیفی
۱۲۰	..... ۴-۱-۱- میزان عرف تملک اراضی زراعی آبی
۱۲۰	..... ۴-۱-۲- سن سرپرستان خانوار
۱۲۰	..... ۴-۱-۳- تعداد افراد خانوار
۱۲۱	..... ۴-۱-۴- شغل اصلی سرپرست خانوار
۱۲۱	..... ۴-۱-۵- شغل دوم سرپرست خانوار
۱۲۲	..... ۴-۱-۶- تعداد سرپرستان خانوار یک و دوشغله
۱۲۲	..... ۴-۱-۷- مالکیت دام های بزرگ
۱۲۳	..... ۴-۱-۸- مالکیت دام کوچک
۱۲۳	..... ۴-۱-۹- میزان تملک زمین زراعی آبی
۱۲۴	..... ۴-۱-۱۰- میزان تملک باغ
۱۲۴	..... ۴-۱-۱۱- تعداد قطعات زمینهای کشاورزی
۱۲۵	..... ۴-۱-۱۲- بیکاری سرپرستان خانوار
۱۲۵	..... ۴-۱-۱۳- مدت زمان بیکاری سرپرستان خانوار
۱۲۶	..... ۴-۱-۱۴- دسترسی امکانات و تجهیزات
۱۲۷	..... ۴-۱-۱۵- وضعیت مالکیت منزل مسکونی
۱۲۷	..... ۴-۱-۱۶- تعداد اتاق‌های منزل مسکونی
۱۲۷	..... ۴-۱-۱۷- مساحت منازل مسکونی
۱۲۸	..... ۴-۱-۱۸- خدمات (آب، برق، تلفن، حمام) و ارتباطات (اینترنت)
۱۲۸	..... ۴-۱-۱۹- نوع مصالح ساختمان‌ها
۱۲۹	..... ۴-۱-۲۰- پوشش کمیته امداد امام و بهزیستی
۱۲۹	..... ۴-۱-۲۱- بیمه
۱۳۰	..... ۴-۱-۲۲- معلولان
۱۳۰	..... ۴-۱-۲۳- مشارکت
۱۳۰	..... ۴-۱-۲۴- محرومیت نسبی
۱۳۶	..... ۴-۲- تحلیل های آماری و سنجش روابط متغیرها
۱۳۷	..... ۴-۲-۱- (الف) رابطه شاخص فقر و عوامل اقتصادی
۱۳۷	..... ۴-۲-۱-۱- رابطه شاخص فقر و شغل اول سرپرست خانوار
۱۳۷	..... ۴-۲-۱-۲- رابطه شاخص فقر و تعداد دام
۱۳۸	..... ۴-۲-۱-۳- رابطه شاخص فقر با میزان مالکیت اراضی آبی، دیم، باغات و تعداد قطعات آن
۱۳۸	..... ۴-۲-۱-۴- رابطه شاخص فقر و بیکاری
۱۳۹	..... ۴-۲-۱-۵- رابطه شاخص فقر و مدت زمان بیکاری

۱۳۹	..... رابطه بین شاخص فقر و تولید صنایع دستی.....۶-۱-۲-۴
۱۴۰	..... رابطه شاخص فقر و شاخص تجهیزات.....۷-۱-۲-۴
۱۴۱	..... رابطه شاخص فقر و شاخص تسهیلات.....۸-۱-۲-۴
۱۴۲	..... رابطه شاخص فقر و عوامل اجتماعی.....۲-۲-۴
۱۴۲	..... رابطه شاخص فقر و سن سرپرست خانوار.....۱-۲-۲-۴
۱۴۳	..... رابطه میان شاخص فقر و سواد سرپرست خانوار.....۲-۲-۲-۴
۱۴۳	..... رابطه شاخص فقر و استفاده از خدمات کمیته امداد و بهزیستی.....۳-۲-۲-۴
۱۴۴	..... رابطه شاخص فقر و تحت پوشش بیمه قرار داشتن.....۴-۲-۲-۴
۱۴۵	..... رابطه شاخص فقر و نوع بیمه ۵-۲-۲-۴
۱۴۵	..... رابطه شاخص فقر و معلولیت یکی از افراد خانوار.....۶-۲-۲-۴
۱۴۶	..... رابطه شاخص فقر و سن مادر در زمان تولد اولین فرزند.....۷-۲-۲-۴
۱۴۷	..... رابطه شاخص فقر و شاخص مشارکت.....۸-۲-۲-۴
۱۴۸	..... رابطه شاخص فقر و شاخص احساس محرومیت.....۹-۲-۲-۴
۱۵۰	..... آزمون فرضیات.....۳-۴
۱۵۰	..... فرضیه اول.....۱-۳-۴
۱۵۱	..... فرضیه دوم.....۲-۳-۴
۱۵۲	..... فرضیه سوم.....۳-۳-۴
۱۵۲	..... نتایج تحقیق.....۴-۴
۱۵۵	..... الگوی پیشنهادی.....۵-۴
	..... منابع و مآخذ.....
	..... پیوست ها.....
	..... پیوست الف: پرسشنامه.....
	..... چکیده انگلیسی.....

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۸	شکل (۱-۱): مدل مفهومی تحقیق.....
۱۶	شکل (۱-۲): رویکرد مدیریت توسعه پایدار.....
۲۰	شکل (۲-۲): مولفه‌های توسعه پایدار.....
۴۶	شکل (۳-۲): عوامل دخیل در فقر.....

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۱۲	جدول شماره (۱-۲): ابعاد اجتماعی و محلی توسعه.....
۳۳	جدول شماره (۲-۲): مقایسه فقر درآمدی و فقر قابلیت.....
۴۲	جدول شماره (۳-۲): عوامل اقتصادی و اجتماعی ایجاد فقر.....
۶۴	جدول شماره (۴-۲): الگوهای توسعه و راهکار مقابله با فقر.....
۶۹	جدول شماره (۵-۲): خلاصه‌ای از مشخصه‌های فقر از ابعاد مختلف.....
۸۳	جدول شماره (۶-۲): درصد خانوارهای زیر خط فقر بر اساس ۲۳۰۰ کیلوکالری.....
۹۹	جدول شماره (۷-۲): جمع بندی راهکارهای ارائه شده برای کاهش فقر.....
۱۰۴	جدول شماره (۸-۲): چارچوب تدوین الگوی بهینه.....
۱۰۸	جدول شماره (۱-۳): تعداد نمونه‌های گرفته شده از هر روستا.....
۱۱۰	جدول شماره (۲-۳): گویه‌های شاخص مشارکت.....
۱۱۱	جدول شماره (۳-۳): گویه‌های شاخص احساس محرومیت.....
۱۱۱	جدول شماره (۴-۳): متغیرهای اقتصادی.....
۱۱۲	جدول شماره (۵-۳): متغیرهای اجتماعی.....
۱۲۰	جدول شماره (۱-۴): مقدار عرف زمین آبی.....
۱۲۱	جدول شماره (۲-۴): تعداد افراد خانوارهای مورد پرسش.....
۱۲۱	جدول شماره (۳-۴): شغل اصلی سرپرست خانوار.....
۱۲۲	جدول شماره (۴-۴): شغل دوم سرپرست خانوار.....
۱۲۲	جدول شماره (۵-۴): تعداد سرپرستان یک و دو شغله.....
۱۲۳	جدول شماره (۶-۴): تعداد تملک دام کوچک.....
۱۲۴	جدول شماره (۷-۴): میزان تملک زمین آبی.....
۱۲۴	جدول شماره (۸-۴): میزان تملک باغ.....
۱۲۵	جدول شماره (۹-۴): تعداد قطعات زمین های کشاورزی.....
۱۲۵	جدول شماره (۱۰-۴): بیکاری سرپرست خانوار.....
۱۲۵	جدول شماره (۱۱-۴): مدت زمان بیکاری سرپرستان خانوار.....
۱۲۶	جدول شماره (۱۲-۴): وضعیت تملک کالاهای کالاهای مصرفی کم دوام و پردوام.....
۱۲۷	جدول شماره (۱۳-۴): وضعیت مالکیت منزل مسکونی.....
۱۲۷	جدول شماره (۱۴-۴): تعداد اتاق‌های منزل مسکونی.....
۱۲۸	جدول شماره (۱۵-۴): مساحت منازل مسکونی.....
۱۲۹	جدول شماره (۱۶-۴): نوع مصالح ساختمان‌ها.....
۱۲۹	جدول شماره (۱۷-۴): نوع بیمه.....
۱۳۰	جدول شماره (۱۸-۴): معلولان.....

- جدول شماره (۴-۱۹): گویه شماره ۱ محرومیت نسبی..... ۱۳۱
- جدول شماره (۴-۲۰): گویه شماره ۲ محرومیت نسبی..... ۱۳۱
- جدول شماره (۴-۲۱): گویه شماره ۴ محرومیت نسبی..... ۱۳۲
- جدول شماره (۴-۲۲): گویه شماره ۵ محرومیت نسبی..... ۱۳۲
- جدول شماره (۴-۲۳): گویه شماره ۶ محرومیت نسبی..... ۱۳۳
- جدول شماره (۴-۲۴): گویه شماره ۷ محرومیت نسبی..... ۱۳۳
- جدول شماره (۴-۲۵): گویه شماره ۸ محرومیت نسبی..... ۱۳۴
- جدول شماره (۴-۲۶): گویه شماره ۹ محرومیت نسبی..... ۱۳۴
- جدول شماره (۴-۲۷): جمع بندی گویه‌های احساس محرومیت نسبی..... ۱۳۵
- جدول شماره (۴-۲۸): تعداد خانوارهای طبقه بندی شده از نظر فقر کالری..... ۱۳۶
- جدول شماره (۴-۲۹): رابطه شاخص فقر و شغل اول سرپرست خانوار..... ۱۳۷
- جدول شماره (۴-۳۰): رابطه شاخص فقر و تعداد دام..... ۱۳۸
- جدول شماره (۴-۳۱): همبستگی شاخص فقر با مقدار زمین آبی، دیم، باغات و تعداد قطعات آن..... ۱۳۸
- جدول شماره (۴-۳۲): شاخص فقر و بیکاری..... ۱۳۸
- جدول شماره (۴-۳۳): شاخص فقر و مدت زمان بیکاری..... ۱۳۹
- جدول شماره (۴-۳۴): همبستگی میان شاخص فقر و مدت زمان بیکاری..... ۱۳۹
- جدول شماره (۴-۳۵): همبستگی میان شاخص فقر و تولید صنایع دستی..... ۱۴۰
- جدول شماره (۴-۳۶): همبستگی میان شاخص فقر و شاخص تجهیزات..... ۱۴۰
- جدول شماره (۴-۳۷): همبستگی میان شاخص فقر و شاخص تسهیلات..... ۱۴۱
- جدول شماره (۴-۳۸): شاخص فقر و سن سرپرست خانوار..... ۱۴۲
- جدول شماره (۴-۳۹): همبستگی سن سرپرست خانوار و شاخص فقر..... ۱۴۲
- جدول شماره (۴-۴۰): فقر و سواد..... ۱۴۳
- جدول شماره (۴-۴۱): همبستگی میان شاخص فقر و سواد سرپرست خانوار..... ۱۴۳
- جدول شماره (۴-۴۲): فقر و استفاده از خدمات کمیته امداد و بهزیستی..... ۱۴۴
- جدول شماره (۴-۴۳): همبستگی میان استفاده از خدمات نهادهای حمایتی و شاخص فقر..... ۱۴۴
- جدول شماره (۴-۴۴): همبستگی میان شاخص فقر و تحت پوشش بیمه بودن..... ۱۴۴
- جدول شماره (۴-۴۵): شاخص فقر و نوع بیمه..... ۱۴۵
- جدول شماره (۴-۴۶): همبستگی میان شاخص فقر و نوع بیمه..... ۱۴۵
- جدول شماره (۴-۴۷): فقر و معلولیت..... ۱۴۶
- جدول شماره (۴-۴۸): همبستگی میان شاخص فقر و معلولیت..... ۱۴۶
- جدول شماره (۴-۴۹): فقر و سن مادر در زمان تولد اولین فرزند..... ۱۴۷
- جدول شماره (۴-۵۰): همبستگی میان شاخص فقر و سن مادر در زمان تولد اولین فرزند..... ۱۴۷
- جدول شماره (۴-۵۱): همبستگی شاخص فقر و شاخص مشارکت..... ۱۴۷

- جدول شماره (۴-۵۲): همبستگی میان شاخص فقر و شاخص احساس محرومیت..... ۱۴۹
- جدول شماره (۴-۵۳): ارتباط عوامل اقتصادی و فقر..... ۱۵۰
- جدول شماره (۴-۵۴): ارتباط عوامل اجتماعی و فقر..... ۱۵۱

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۱۱۳	نقشه شماره (۱-۳): جایگاه منطقه مورد مطالعه در کشور.....
۱۱۵	نقشه شماره (۲-۳): روستاهای منطقه مورد مطالعه و روستاهای نمونه.....
۱۳۶	نقشه شماره (۱-۴): طبقه بندی روستاهای نمونه بر اساس شاخص مصرف کالری.....
۱۴۱	نقشه شماره (۲-۴): طبقه بندی روستاهای نمونه بر اساس شاخص تجهیزات منزل.....
۱۴۸	نقشه شماره (۳-۴): طبقه بندی روستاهای نمونه بر اساس شاخص مشارکت.....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۴	نمودار (۱-۲): شاخص توسعه مرتبط با جنسیت
۱۸	نمودار (۲-۲): مکانیسم برنامه مشارکتی توسعه پایدار
۲۲	نمودار (۳-۲): مدل سیستمی عوامل مؤثر در توسعه
۲۹	نمودار (۴-۲): چرخه فقر
۴۴	نمودار (۵-۲): ارتباط رشد اقتصادی با فقر
۴۶	نمودار (۶-۲): عوامل دخیل در فقر
۶۳	نمودار (۷-۲): چارچوب توانمندسازی
۷۴	نمودار (۸-۲): اهمیت شکاف فقر
۷۷	نمودار (۹-۲): شاخص فقر انسانی
۹۰	نمودار (۱۰-۲): رابطه بین فعالیتهای کشاورزی و غیرکشاورزی
۱۰۸	نمودار (۱-۳): موقعیت توپوگرافیک روستاها
۱۲۳	نمودار (۱-۴): تعداد دامهای بزرگ

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

فقر یکی از موضوعاتی است که مورد توجه بسیاری می‌باشد. از زمان‌های بسیار دور فقرزدایی و چگونگی انجام آن مورد بحث بوده است.

فقر روستایی به عنوان نوعی از فقر که دارای مشخصات ویژه‌ای است و دارای عوامل شکل‌گیری خاص خود است نیز مورد توجه محققان قرار دارد. شناخت چگونگی شکل‌گیری فقر و عوامل دخیل در آن از دغدغه‌های محققان بوده است. الگویی که بتوان فقر را کاهش داد به عنوان راهنمایی کلی می‌تواند دارای اثرات مفیدی باشد. این تحقیق به دنبال ارائه الگویی بهینه برای کاهش فقر است.

در این فصل به بیان مسئله، سئوالات، فرضیات، شیوه انجام تحقیق و جنبه‌های جدید و نوآوری این تحقیق پرداخته می‌شود.

۱-۱- بیان مسئله

در اوایل هزاره سوم، فقر و توزیع ناعادلانه درآمد و ثروت به عنوان یکی از مهم‌ترین معضلات بشر خود را نمایانده و بسیاری از دولت‌های ملی و نهادهای بین‌المللی را به چالش فراخوانده است. از ۶ میلیارد نفر جمعیت جهان در سال ۱۹۹۹، حدود ۲٫۸ میلیارد نفر (تقریباً نیمی از جمعیت جهان) با درآمد کمتر از ۲ دلار در روز و حدود ۱٫۲ میلیارد نفر (حدود ۲۰ درصد از جمعیت جهان) با درآمدی کمتر از یک دلار در روز زندگی می‌کردند. به رغم بهبود شرایط زندگی بشر در یک سده اخیر و پیشرفت‌های شگرف آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری، هنوز بخش عظیمی از جامعه جهانی از تأمین حداقل نیازهای ضروری خود برنمی‌آیند، به طوری که با وجود این همه ذخایر غذایی، خیل عظیمی از انسان‌ها گرسنه می‌مانند. توزیع درآمدها و ثروت در بین مکان‌ها، تفاوت فاحشی را نمایان می‌سازد.

فقر در جامعه انسانی، مترادف با ناتوانی افراد در برآورده نمودن نیازهای اساسی زندگی است و مصداق روشن آن، وضعیت افراد و خانوارهایی است که توان و امکان کافی برای تأمین حداقل نیازهای خود شامل غذا، پوشاک، بهداشت و مسکن نباشند. محرومیت از دیگر ضروریات اولیه متعارف نظیر آموزش، اشتغال و مشارکت اجتماعی نیز از جمله مواردی به شمار می‌روند که نبود آنها به عنوان عامل موجد فقر اهمیت می‌یابد.

با توجه به تعریف فوق، از دیدگاه‌های مختلف، طبقه‌بندی‌های متفاوتی برای فقر ارائه می‌شود. در یک تقسیم‌بندی عام، فقر مادی (اقتصادی) و فقر معنوی (فرهنگی و فکری) قابل تعریف است. تقسیم‌بندی دیگری که بیشتر کاربرد دارد، فقر مطلق و نسبی می‌باشد که عموماً بعد اقتصادی فقر را مورد توجه قرار می‌دهند. البته طبقه‌بندی‌های دیگری نیز در مورد فقر شده است که فقر دائمی (به معنای مواجهه با فقر از بدو تولد تا پایان زندگی)، فقر موقتی (در نتیجه بروز شرایط نامساعد و رخدادهای طبیعی مانند زلزله و خشکسالی) و فقر فراگیر (به شکل ابتلای اکثریت افراد جامعه به فقر) از آن جمله‌اند.

افراد فقیر در بسیاری از جوامع مجبورند در اراضی حاشیه‌ای سکونت کنند که بیشتر در معرض انواع بلایای طبیعی از جمله سیل هستند. افراد فقیر غالباً توانمندی لازم را برای سرمایه‌گذاری به منظور استفاده پایدار از منابع زیست محیطی ندارند و فاقد پول کافی برای جایگزینی خدمات زیست-